

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ВИРІШЕННЯ ЗАКОНОДАВЧИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ НА СЕЛІ

В. М. Жук, д. е. н., професор,
член-кореспондент НААН України
Національна академія аграрних наук України

Спектр проблем розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації (СОК) України є досить широким. З іншого боку, об'єктивно, що наша країна не може мати кращого в цьому плані результату, оскільки рівень розвитку інститутів, від яких залежить успішність СОК є нині мінімальним. Ми поділяємо думку тих науковців, які вважають, що вітчизняна дореволюційна історія СОК, як і сучасний успішний закордонний досвід, не може розглядатись основою, «панацеєю базую» розвитку СОК сучасної України. Необхідне відпрацювання нової політики під наявну інституційну базу для «запуску» СОК та поступове удосконалення всіх складових інституцій для підняття рівня розвитку вітчизняних СОК до «західних стандартів».

За інституціональною теорією першочерговим (найнижчим) щаблем вирішення проблеми розвитку СОК на селі є формування дієвих «правил гри». Останні при «запуску проекту» мають максимально відповідати рівню розвитку верхніх щаблів. Вершиною останніх є неформальні інститути – ментально-психологічне сприйняття людьми СОК, готовність до їх створення і, головне, успішного та цивілізованого функціонування. Наявність на 01.01.2012 р. менше 1 тис. СОК в Україні свідчить як про складність проблеми, так і про неадаптованість прийнятого законодавства («правил гри») до наявного середовища.

Рамки тез цього виступу не дозволяють повноцінно розкрити законодавчо-нормативну складову розвитку СОК. Кардинально змінити цей щабель інституціонального розвитку СОК важко, оскільки існуюче вітчизняне законодавство не базується на доктринах сучасних економічних теорій. Відтак, найбільш дієвим нині залишається прийняття нового, але рамкового Закону України «Про сільськогосподарську обслуговуючу кооперацію» та внесення відповідних змін і доповнень до чинного законодавства, зокрема:

1) вирішення проблеми правового статусу СОК шляхом чіткого визначення їх місця серед інших форм господарювання, які передбачені Цивільним та Господарським кодексами України;

2) створення сприятливих податкових умов функціонування СОК, що спрямовані на підтримку та розвиток малого агробізнесу, зокрема

залучення домогосподарств населення до діяльності в умовах кооперації;

3) спрощення складання та подання СОК фінансової звітності через надання їм можливості складати фінансову звітність за скороченою формою;

4) формування систем інформаційного забезпечення державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;

5) узгодження між собою норм різних законодавчих актів, що регулюють правовідносини у сфері сільськогосподарської обслуговуючої кооперації.

З метою вирішення проблеми невизначеності правового статусу сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та їх законодавчого закріплення доцільно внести зміни до Господарського кодексу України, що визначає обслуговуючі кооперативи як підприємства колективної власності. Оскільки основна діяльність СОК не має не меті отримання прибутку, а спрямована на досягнення більшою мірою соціально-економічних цілей щодо розвитку сільських територій та забезпечення населення продуктами харчування, необхідно внести зміни до Цивільного кодексу України з метою чіткого виділення обслуговуючих кооперативів у складі непідприємницьких товариств, поряд з споживчими кооперативами, об'єднаннями громадян тощо.

З метою забезпечення сприятливих умов для розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та посилення залучення домогосподарств населення до організованого збуту сільськогосподарської продукції та постачання виробничих факторів пропонується внести зміни до Податкового кодексу за такими напрямками:

- закріплення неприбуткового статусу СОК щодо оподаткування податком на прибуток;
- застосування СОК спеціального режиму оподаткування ПДВ;
- надання пільг фізичним особам щодо оподаткування ПДФО доходів від реалізації продукції, вирощеної на ділянках призначених для ведення особистих підсобних господарств.

З метою спрощення складання фінансової звітності СОК, які зареєстровані як неприбуткові та відповідають критеріям малого підприємства, визначеним відповідно до законодавства, пропонується внести зміни до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» та Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затвердженого Наказом Міністерства фінансів

України від 25 лютого 2000 р. № 39 (зі змінами і доповненнями) щодо надання права СОК, які не є підприємницькими товариствами, тобто зареєстровані як неприбуткові організації, складати фінансову звітність суб'єкта малого підприємництва.

Для провадження ефективної державної політики щодо забезпечення розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів необхідна якісна інформація про їх діяльність. Нині забезпечення державних установ інформацією про діяльність сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів здійснюється через дані фінансової та статистичної звітності. Однак, інформації, що міститься в даних видах звітності явно недостатньо, щоб здійснювати аналіз розвитку обслуговуючої кооперації на рівні регіонів та країни в цілому і приймати виважені рішення щодо державної підтримки розвитку СОК.

З метою посилення інформаційної забезпеченості державних органів управління щодо діяльності СОК доцільним є введення в систему статистичної звітності спеціалізованої форми № 1 – *СОК «Основні показники роботи сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів»*.

На кінець, чинні Закони України «Про кооперацію» та «Про сільськогосподарську кооперацію» визначають правові, організаційні, економічні та соціальні умови, СОК та їх об'єднань, але мають явні правові колізії, які потребують негайного усунення. Основними з яких, крім вищезазначеного, є: визначення та створення неподільного фонду; визначення вступного внеску; членство в кооперативі лише резидентів; розподіл майна кооперативу при ліквідації.

Таким чином, метою прийняття Закону України «Про обслуговуючу сільськогосподарську кооперацію» та прийняття змін і доповнень до інших законодавчих актів є, передусім, створення спрямованих економіко-правових умов функціонування СОК. Певна законодавча пріоритетність у пільгах та статусі сільськогосподарської обслуговуючої кооперації виправдана слабкістю її верхніх інституціональних складових, розвиток яких прискорити важче і набагато довше в часі. Але такий підхід, подібно явищу пільгового оподаткування аграрного бізнесу, здатний прискорити необхідні країні інституціональні зміни щодо обслуговуючої кооперації на селі. Очікуваний ефект вартий ймовірних ризиків, оскільки йдеться про залучення до аграрного ринку половини валової продукції сільського господарства, що натеper виробляється домогосподарствами населення.